

PARAGRAFIN DİL VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ

- Hikayenin Unsurları
- Paragrafta Anlatıcı Kişi
- Parçada Duyular

HİKAYENİN UNSURLARI

Hikâye veya öykü, gerçek ya da gerçeğe yakın bir olayı aktaran kısa, düzyazı şeklindeki metinlerdir. Hikâyede ve hikâye gibi tüm olay yazılarında dört unsur vardır:

Olay, Durum: Yaşanan olay veya gerçekleşen durumdur.

Kişi, Varlık: Olayın, durumun içinde olan veya kurguda yeri olan kişiler veya varlıklardır.

Zaman: Olayın yaşandığı, durumun gerçekleştiği andır.

Yer (Mekân): Olayın yaşandığı, durumun gerçekleştiği alanlardır.

ETKİNLİK

Vakit öğleyi geçti, hava çok soğuk. Eee, ne de olsa ocak ayındayız. Buna rağmen köpeğimle birlikte bir gölün ortasındayım. Neden mi bu havada bu göldeyim? Adımı boşuna Deniz koymamışlar. Herkesin bir uğraşı vardır ya, benimki de balıkçılık. Yalnız prensip sahibiyimdir bu işte. Küçük balıkları avlamam. Örneğin şu ağdaki balıkların küçük olanlarını az evvel ayırıp göle bıraktım.

Olay:

Kişi:

Zaman:

Yer (mekân):

ÖRNEK

Dedem, makasıyla evin arkasındaki bahçeye geldi. Birkaç iri dalı kestti. Ağacın dibine yıқты. Sonra mutfaktan pekmez kavanozunu getirdi. Budanmış nar dallarına, yapraklarına usul usul damlattı, döktü hepsini. Kuşağından kese kâğıdı çıkardı. Ucundan yırttı. Narın bedeninden aşağı döktü. Böylece nar ağacının bakımı tamamlanmış oldu.

Bu metinde aşağıdaki hikâye unsurlarından hangisi belirsizdir?

- A) Zaman B) Kişi C) Olay D) Yer

ÖRNEK

Vakit gece yarısı biraz gecikmişti. Bekçi Mahmut fenerini açtı. Sitenin etrafında dolaşmaya başladı. Giriş kapısına uzak bir alanda dolaşıyordu. Her şey yolunda, diye düşündüğü bir sırada sarı apartmanın ilk katındaki pencereyi zorlayan birini gördü. Dödüğünü üttürdü, oraya doğru koşmaya başladı. Dödük sesini duyan kişi hızla kaçmaya başladı. Bekçi Mahmut onun bir hırsız olduğunu anlamıştı. ‘Dur, kaçma!’ diyerek peşinden koştu ama yetişmedi.

Bu metnin unsurları aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir?

	Olay	Kişi	Yer	Zaman
A)	Bekçinin sitede dolaşması	Bekçi Mahmut	Apartman sitesi	Akşamüstü
B)	Hırsızın kaçması	Bekçi Mahmut, hırsız	Pencere	Gece yarısı
C)	Bekçinin feneri açması	Bekçi Mahmut	Sanayi sitesi	Sabaha karşı
D)	Bekçinin hırsızı fark edip onu kovalaması	Bekçi Mahmut, hırsız	Apartman sitesi	Gece yarısı

ANLATICI KİŞİ

Hikâye, roman gibi olay yazılarındaki olayları, kişileri, yer ve zaman unsurlarını okuyucuya anlatan kişiye “anlatıcı” denir.

Metinlerdeki anlatım iki ayrı kişi ağzından yapılır:

Birinci Kişi Anlatımı:

Bu tür anlatımda anlatıcı, olayın içinde olan, olayı yaşayan kişidir. Birinci kişi anlatımıyla yazılmış metinlerdeki cümlelerin yüklemi 1. tekil veya 1. çoğul kişi (ben, biz) ekiyle çekimlenir.

- Metrodan inince ağır adımlarla eve doğru yürüdüm. Gün doğana kadar enine ve boyuna birbirinden ışıltılı üç büyük ana cadde geçtim. Bu saatte beni elimden tutup koşturan, ağırlığımı azaltan bir ruh vardı ana caddede. Eve geldiğimde bütün sıkıntılarımı unutmuştum.

Üçüncü Kişi Anlatımı:

Bu anlatımda anlatıcı olayı dışarıdan gözlemleyen, olayın içinde olmayan kişidir.

- Akşamüstü, salonun penceresinden dışarı baktığında yüzlerce, binlerce kuş gördü. Gökyüzünde garip şekiller çizip savrulurken, bir toplanıp bir dağılarak ama belli bir düzen içinde uçuyorlardı. Bu manzara çok hoşuna gitmişti. Bir bardak çay alıp balkona çıkmaya karar verdi.

ÖRNEK

Birinci tekil şahıs (ben) ağızından yapılan anlatımda olay eserin kahramanlarından birinin ağızından aktarılır. Anlatıcı olayın içindedir. Üçüncü tekil şahıs (o) ağızından yapılan anlatımda anlatıcı (yazar) olayların içinde değildir. Olaylara müdahale etmez.

Bu bilgiye göre aşağıdaki olay yazılarının hangisinde anlatıcı yay ayraç içinde yanlış verilmiştir?

- A) Sokağa çıktığında, akşamüstünün mor alacakaranlığı çöküyordu. Bir süre koştu. Paketi sıkı sıkı göğsüne bastırıyordu. Eğreti bir paketti, açılıverir de görürler diye korkuyordu. **(Üçüncü kişi ağız)**
- B) Öğleden sonra otobüse binip uzak yerlere gittik. Biletçiler yanımdan geçerken selam veriyorlar, öteki yolcularla ilgileniyorlardı. Her şey bir oyun gibiydi. **(Birinci kişi ağız)**
- C) Kireç badanalı avlu duvarlarına, sabah güneşinin parlak aydınlığı vurmuştu. Bekirlerin üstünde oturan emekli demir yolcu Mazhar Baba, tahta payandalı harap taraçaya çıkmış tepih çekmekteydi. **(Birinci kişi ağız)**
- D) Büyük kapının arkasında, toza toprağa bulanmış üniformalarıyla dört polis vardı. İçlerinden biri Bekir'di. Soluklarını tutmuş, kafalarını kapının kenarından fazla çıkarmamaya çalışarak bekliyorlardı. **(Üçüncü kişi ağız)**

ÖRNEK

Aşağıdaki parçaların hangisinde anlatıcı yay ayraç içinde yanlış verilmiştir?

- A) Pütürgeli Salih, genç yaşta Malatya'dan İstanbul'a gelmişti. Açtığı küçük bir dükkanda ayakkabı tamiri yapıyordu. Ayakkabı tamirini babasından öğrenmişti. Babası Kamil Efendi Pütürge'nin en tanınmış ayakkabıcısıydı. Aklında bir gün, kendi ayakkabılarını ürettiği bir imalathane açmak vardı. Bu hayalini gerçekleştirmek için gece gündüz çalışıyor, kazandığı üç beş lirayı biriktiriyordu. **(3. kişi ağız)**
- B) Bugün karşı arsaya yığılı kalasları kaldırdılar. Kocaman kamyonlar onca kalası iki saat içinde aldı gitti. Hiç ayrılmadım pencereden. Annem bir iki kere 'Ne oturuyorsun, ortalık süpürülecek.' dedi, aldırmadım. On yıl önceki arsayı düşündüm durdum. Okul dönüşü bu pencereden top oynayan çocuklara bakardım. **(1. kişi ağız)**
- C) Akşam daha hızlı inmeye başlamış, her şey alaca karanlığın iç sıkıcı mat renkleri, ölgün gölgeleri arasında silikleşip kaybolmaya başlamıştı. Kararan havayla birlikte burada geçirdiği yıllardan tanıdığı, içinde hep saklı kalmış nedensiz bir sıkıntının göğsüne aynı düğümü attığını duydu. Gün batımında ve alaca karanlıkta olurdu alaca karanlık tutulmasıydı bu. **(3. kişi ağız)**
- D) Dağlara yine sonbahar gelmişti. Gürültü yazdan sonra her taraf yine sonbahar sensizliğine daldı. Yaylara çıkanların kaldırdığı toz duman çöktü, yaktıkları ateşler söndü. Hayvanlar kışlaklarına çekildiler. Onlarla beraber insanlar da gitti. Dağlar bomboş kaldı. Çayın uğultusu da dinmişti. Yaz boyunca alıştığı geniş yatağında büzülmüş, iyice incelmışti. **(1. kişi ağız)**

PARÇADA DUYULAR

Parçada yazar “görme, işitme, dokunma (hissetme), tatma, koklama” duyularından yararlanabilir.

→ Sen hiçbir su değirmeninini içini dolaştın mı? Görülecek şeydir o... Yamulmuş duvarlar, tavana yakın ufacık pencereler ve kalın kalsların üstünde simsiyah bir çatı... Sonra takır tukur sesler çıkaran bir sürü çark, sıçraya sıçraya dönen tozlu kayışlar... Ve bir köşede birbiri üstüne yığılmış buğday, mısır, çavdar, her çeşitten ekin çuvaları, havada tahlil ve nem kokusu... Taşların yanında, duman hâlinde, sıcak ve ince zerrelere uçuşur. Hâlbuki döşemedeki kapağı kaldırıncı sis hâlinde soğuk su damlaları insanın yüzüne yayılır.

→ İhtiyar sustu. İlık esen rüzgâr da durmuştu. Ormandan hafif tıkrıtlar geliyordu. Uzun ağaçların üzerinde, uzun ve atlas bir etek dolaşmış gibi fısıltılar vardı. Yapraklar, içerisinde piyano bulunan bir odada bağırdığı zaman piyano tellerinin çıkardığı hafif, ince uğultuya benzeyen karışık, birbirinden ayrılmaz, acayip mırıltılarla kimildiyorlardı. Orman dev büyüklüğünde bir çocuk gibi mişıl mişıl uyuyordu ve bu sesler onun nefesleriydi.

ÖRNEK

Yazar bu metinde aşağıdaki duyulardan hangisine ait ayrıntılara yer vermemiştir?

- A) Görme B) İşitme C) Koklama D) Dokunma

PARAGRAFİN DİL VE ANLATIMI İLE İLGİLİ SORULAR

1. Yağmur yeni dinmişti. Çalışmaktan sıkıldığım küçük odamdan kendimi dışarıya zor atmış, kafamdaki düşüncelerden yorgun, biraz hava alabileceğim sakin bir yer arıyordum. Gölge içindeki küçük parkta, ıslak olmayan tek banka oturdum. Ne zamandır hiçbir şey yapmadan boş boş oturduğumu, hayatın bu çocuksu lüksü elimden alalı ne kadar olduğunu düşünüp hüzünlüyordum.

Bu metinle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Anlatım birinci kişi ağzından yapılmıştır.
B) Görme duyusuyla ilgili ayrıntılar vardır.
C) Bir olay yazısından alınmıştır.
D) Zaman unsuru belirgindir.

2. Aşağıdaki parçalardan hangisi üçüncü kişi ağzından anlatılmıştır?

- A) Elimde bavulum, caddeden aşağıya dümdüz yürüyerek köy dolmuşlarının kalktığı minibüs durağını buldum. Aklımda, Ceritmüminli köyüne gidecek bir araba bulmak ve bir an önce işime, yani hekimliğe başlamak...
B) Artık yolculuğa çıkma vaktiydi. Korkumdan kıpırdayamıyordum. Yerimden çıkarak bu büyümlü anı bozarsam dedem küplere biner, etrafına dehşet saçardı. Çaresizlik içinde beklemeyi seçtim. İtiraf edeyim ki kalbim yerinden çıkacakmış gibi atıyordu.
C) İhtiyar gazi, başını havaya kaldırmış gökyüzünü incelerken yüzünde bir endişe bulutu dolaşüyor, sanki yılların yüzüne çizdiği çizgiler daha da fazlalıyor. Kadınlara dönerek “Ben bu havanın durumunu beğenmiyorum. Bunun sonu fırtınadır, tipidir. Eğer bir başlarsa çok da uzun sürer. Bulduğumuz yerden bir adım atamayız.” dedi.
D) Kastamonu’da soğuk ve yağmurlu bir sabah, günün ilk ışıklarıyla birlikte orman yollarından geçip İlgaz’dan şehre doğru giderken toprağın kokusunu hissettim. Şehrin sokaklarında mütevazı ve kanaatkâr insanların sakin ve huzurlu bakışlarını gördüm.

Olay : Bir balıkçının, ağına takılan küçük balıkları göle bırakması

Yer : Göl

Zaman : Kış, öğleden sonra

Kişiler : Deniz ve köpeği Anlatıcı : I. kişi

3. Aşağıdaki metinlerden hangisi bu yapı unsurlarına uygun olarak kurgulanmıştır?

- A) Bütün göl buz kesmişti. Balıkçılar sabah geldikleri ağıları öğleden sonra toplamaya koyuldular. Ancak ağlara takılan balıklar çok küçüktü. Moraller bozdu ama balıkları tekrar göle bırakmak dışında bir seçenekleri yoktu. Gün kararıyor, köpekler havlıyor, balıkçılar evlerine elleri boş dönüyordu.
B) Geçen gün öğleden sonra kanepede uzanmış, karın yağışını izliyordum. O ara uyuyakalmışım. Uyku arasında birinin “Denize güven olmaz, inişli çıkışlıdır.” diye bağırdığını işitince sıçradım. İsmimi kimin söylediğini anlamak için salona gittiğimde köpeğimin, ağzında kumandayı gevelediğini ve o sırada “Göl ve Deniz Balıkçıları” adlı belgeseli açtığını fark ettim. Balıkçıların, küçük balıkları göle bıraktıkları sahnede bizimkinin nasıl yalandığını görmeliydiniz.
C) Deniz, o kış her öğle sonu köpeğini de yanına alarak balığa çıkmış. Önceleri olta balıkçılığına merak salsa da zamanla ağ ile balık avlamak onu daha çok sarmış. Gölde birçok balık türü yakalamak mümkün olsa da onun turna balığına olan merakı bir başkaymış. Varsa yoksa turna... O kadar ki ağına başka balıklar takıldığında onları gerisin geri göle bırakmış.
D) Vakit öğleyi geçti, hava çok soğuk. Eee, ne de olsa ocak ayındayız. Buna rağmen köpeğimle birlikte bir gölün ortasındayım. Neden mi bu havada bu göldeyim? Adımı boşuna Deniz koymamışlar. Herkesin bir uğraşı vardır ya, benimki de balıkçılık. Yalnız prensip sahibiyimdir bu işte. Küçük balıkları avlamam. Örneğin şu ağdaki balıkların küçük olanlarını az evvel ayırıp göle bıraktım.